

освітлення. У цьому разі кращим варіантом є використання даних SAR, що забезпечують проникнення сигналів під намет, а насичення сигналу в різних діапазонах випромінювання та поляризації забезпечує оцінку надземної біомаси.

Список літератури

1. Багатоспектральні методи дистанційного зондування Землі в задачах природокористування: монографія / [за ред. В.І. Лялько, М.О.Попова]. - К.: Наук. думка, 2006. - 360 с.
2. Кохан С.С. Дистанційне зондування Землі: теоретичні основи: підручник / С.С. Кохан, А.Б. Востоков. - К.: Вища шк., 2009. - 511 с.
3. Лакида П.І. Фітомаса лісів України: монографія / П.І. Лакида. - Тернопіль: Збруч, 2002. - 256 с.
4. Швиденко А.З. Леса України в изменяющемся мире / А.З. Швиденко, И.Ф. Букша, В.Г. Дубинин, П.И. Лакида // Изменение земных систем в Восточной Европе. - 2010. - С. 339-368.

Секція 4. Цифрові платформи точних технологій у землеробстві та рослинництві

УДК 631.95(477)

КУЗІН Н.В., д-р. екон. наук

ХАХУЛА Б.В., доктор філософії

Білоцерківський національний аграрний університет

АГРОЛАНДШАФТИ УКРАЇНИ, ЇХ СТАН ТА ПРОЦЕСИ, ЩО ВІДБУВАЮТЬСЯ

Розглянуто актуальні проблеми агроландшафтів в Україні, їх стан та процеси, які в них відбуваються. Встановлено, що надмірне антропогенне навантаження на земельні угіддя спричиняє активізацію цілого ряду негативних процесів та для локалізації руйнівних процесів агроландшафтів необхідно змінювати структуру земельних угідь і, в першу чергу, сільськогосподарських.

Ключові слова: агроландшафти, землекористування, земельний фонд, природний ландшафт, деградація ґрунтів.

Земельний фонд України характеризується двома протилежними критеріями, а саме – в ґрунтовому покриві його переважають родючі чорноземні ґрунти, разом з тим процеси деградації ґрунтів охоплюють практично всю територію країни. Серед факторів, що зумовлюють деградацію ґрунтів, найважливішими є ті, що пов'язані з використанням земель.

Надмірне антропогенне навантаження на земельні угіддя спричиняє активізацію цілого ряду негативних процесів. Серед цих процесів особливої сили набули ерозійні. До цього призвело нехтування екологічної придатності

земельних ресурсів до вирощування певних сільськогосподарських культур, а саме необґрунтоване збільшення площ таких культур як соняшник, ріпак, кукурудза на зерно та інших просапних культур. Втрати від дії ерозійних процесів вимірюються сотнями мільйонів гривень на рік. Крім цього, значно погіршується стан агроландшафтів за рахунок знищення найродючіших шарів ґрунту, його найважливішої складової – гумусу.

Сучасний стан агроландшафтів характеризується значним збільшенням площі еродованої ріллі, яка становить близько 11 млн. га, а еродованих сільськогосподарських угідь – понад 13 млн. га, або біля 32,0 % загальної їх площі. Дифляційно небезпечні сільськогосподарські угіддя становлять понад 19 млн. га (понад 46,0 % усієї площі). Однак деградація агроландшафтів не обмежується тільки цими процесами. Практично повсюдним є спричинене незбалансованим внесенням і виносом органіки, зниження вмісту гумусу в ґрунтах, погіршення його фізичних та фізико-хімічних властивостей. Значно зростають площі кислих, засолених, осолонцюватих ґрунтів, що також є наслідком нераціонального використання земель.

Вказані процеси найбільше спостерігаються в ґрунтовому покриві, де від ерозії, неправильної агротехніки, необґрунтованої зміни гідрологічного режиму території зрошувальними і осушувальними меліораціями, забруднення агрохімікатами й промисловими викидами деградовано і виведено з активного сільськогосподарського використання значні площі продуктивних земель.

Серед ключових чинників, що призводять до дестабілізації екологічного стану довкілля, слід відмітити надмірну сільськогосподарську освоєність і розораність території, яка була наслідком екстенсивного ведення сільськогосподарського виробництва, недотримання екологічних вимог землекористування, що призвело до погіршення екологічної ситуації не тільки в сільському господарстві, а й в Україні в цілому. Так, розораність земель досягає в середньому більше 54,0 %, а в деяких областях: Вінницькій, Запорізькій, Кіровоградській, Миколаївській – більше 70,0 %.

Як показує аналіз використання земельного фонду в сільському господарстві (табл. 1), структура сільськогосподарських угідь як у цілому по Україні, так і в регіонах та сільськогосподарських підприємствах, не має чіткої диференціації. Разом з тим, площі багаторічних плодових насаджень та сіножатей мають тенденцію до зменшення.

Таблиця 1 – Характеристика використання земель сільськогосподарського призначення, %

Показники ¹	у цілому в Україні				
	1954 ²	1960	2000	2015	2015 до 1960, %
Сільськогосподарська освоєність	75,1	73,1	69,3	71,0	98,0
Розораність	60,1	58,0	54,1	54,1	93,0
Лісистість	14,3	14,8	17,2	17,4	118,0
Співвідношення сільськогосподарських	100,0	100,0	100,0	100,0	-

угідь:					
орні землі	79,9	79,4	78,1	75,5	-
багаторічні плодові насадження	1,6	2,8	2,2	2,1	-
сіножаті	7,1	6,4	5,6	5,6	-
пасовища	11,4	11,4	13,1	12,9	-

Примітки: 1. Сільськогосподарська освоєність, розораність, лісистість – це відсоток сільськогосподарських угідь, орних земель та лісів до загальної площі.

2. Порівнюються дані за 1954 і 1960 роки. За ці роки у звітах земельний фонд обліковується по природних зонах.

3. Дані сформовані за матеріалами [2, С.19] та розрахунки авторів.

Дані таблиці 1 засвідчують також показники, які відображають екологічний стан території, а саме: площі, вкриті рослинністю мають відповідну нестачу, що створює передумови для порушення стабільності в агрофері.

Щоб зрозуміти природу руйнації ландшафтної системи, необхідно розглянути сутність і складові агроландшафту.

Природний ландшафт – “це яскравий приклад самодостатньої і саморегульованої відкритої і термодинамічної системи з прямими і зворотними зв’язками, між елементами, сталість, спрямованість і швидкість розвитку якої детермінуються надходженням сонячної енергії та умовами зволоження” [1, С.6].

Ці принципи, системність і закономірність формування і розвитку агроландшафтів при сільськогосподарській освоєності території порушуються.

Одним із основоположних чинників, які спричиняють дестабілізацію агроландшафту, є його складова – рілля. Вона, при відсутності природної рослинності, найбільше поглинає сонячну радіацію, що призводить до погіршення агрегуючої здатності гумусу. Влітку, в безхмарний день відкритий ґрунт може нагріватися до 80 °С і навіть вище. Цей процес призводить до загрозового підвищення температури повітря, що негативно може вплинути на мікроклімат. Це явище має, безумовно, і регіональний характер.

Отже, виходячи з даних міркувань, для локалізації руйнівних процесів агроландшафтів необхідно змінювати структурування земельних угідь і, в першу чергу, сільськогосподарських.

Список літератури

1. Булигін С.Ю. Формування екологічно сталих агроландшафтів / С.Ю.Булигін. Київ: Урожай, 2005. 300 с.
2. Добряк Д.С. Класифікація сільськогосподарських земель як наукова основа їх екологобезпечного використання: 2-ге вид. допов. / Д.С.Добряк, О.П.Канаш, Д.І.Бабміндра, І.А.Розумний. Київ: Урожай, 2009. 464 с.
3. Кузін Н.В. Реабілітація деградованих і малопродуктивних земель сільськогосподарського призначення: монографія / Н.В.Кузін. Суми: ВВП «Мрія-1», 2016. 380 с.